

I. OD BLÍZKEHO K VZDIALENÉMU

Priestor a čas

Prečo sa učíme dejepis

1. Prešmyčky:
1. rozprávky; 2. predkov; 3. poučili; 4. života; 5. umenie; 6. vymyslené
Doplníť do textu:
A – života; B – umenie; C – rozprávky; D – vymyslené; E – poučili;
F – predkov
Uvádzanie príkladov: samostatná práca
2. Samostatná práca
3. Poradie obrázkov zľava doprava: 1, 3, 2
Rovnaké: budovy, námestie.
Rozdielne: ľudia, oblečenie, dopravné prostriedky.
Samostatná práca.
4. Výrazy na doplnenie:
1. Herodotos; 2. predkovia; 3. historik; 4. minulosť; 5. budúcnosť; 6. pošta;
7. prítomnosť; 8. dejepis; 9. budova; 10. spomienka; 11. fotografia;
12. štátov; 13. únia; 14. narodeniny; 15. republika
Tajnička: SPROSTREDKOVANE
5. 3. Zuzka zistila, že zaspala a musí sa poponáhľať, aby stihla prísť do školy.
7. Chcela si privolať výťah, ale bol obsadený.
9. Na autobusovú zastávku prišla o 7:35 hod. a o 2 minúty mal prísť autobus.
4. Rýchlo si zbalila školskú tašku a vložila si do nej desiatu.
1. Zuzka sa zobudila na klopkanie dažďových kvapiek na okno.
8. Aby stihla autobus, rozhodla sa ísť po schodisku.
5. Umyla sa a obliekla.
10. Vydýchla si, že to stihla a povedala si, že večer pôjde spať skôr, aby už nezaspala.
2. Pozrela sa na hodinky a zbadala, že je 7.15 hod.
6. Pred odchodom z bytu si ešte zobrala dáždnik.
Text:
Poprehadzovaný PRÍBEH nám nedával VÝZNAM, preto ho bolo potrebné ZORADIŤ, aby sme ho pochopili. Rovnako je to aj na hodinách DEJEPISU. O minulosti sa učíme postupne od NAJSTARŠÍCH po najnovšie dejiny, pretože sú v nadväznosti. Všetko čo sa stalo v MINULOSTI, ovplyvňuje PRÍTOMNOSŤ a naše rozhodnutia sa prejavujú v BUDÚCNOSTI.
HISTÓRIA je veda, ktorá skúma minulosť.
6. **Minulosť:** tabuľka na písanie, griflík, kalamár, tuš, atrament, drevené lavice, tabuľa
Prítomnosť: interaktívna tabuľa, dataprojektor, magnetická tabuľa, tabuľa na fixy
Budúcnosť: tablet, robot – asistent, elektronický dochádzkový systém na odtlačky prstov, pohodlné kreslá na sedenie, hologramy, interaktívne nástenky a panely, relaxačný kútik
7. Samostatná práca

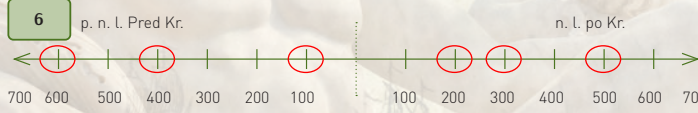
Čas je poradie udalostí

1. prírodný čas: C, D, G, H
historický čas: A, B, E, F
2. vodné hodiny mechanické/kyvadlové hodiny presýpacie hodiny digitálne hodiny
6. ručičkové hodiny sviečkové hodiny slnečné hodiny atómové hodiny

3. Samostatná práca
4. odpovede na otázky: 1. 10 mesiacov; 2. Martius (marec); 3. názvy dvoch pridaných mesiacov: Januarius, Februarius; 4. podľa Gaia Julia Caesara; 5. február; 6. má 28 dní, v priestupnom roku 29; 7. rímski kňazi; 8. pápež; 9. zaviedol gregoriánsky kalendár s tým, že v danom roku po 4. októbri nasledoval 15. október, čo znamená, že bolo vynechaných 10 dní, aby sa rozdiel minimalizoval
5. Mesiac Pomenovaný podľa
Január boha Jánuša (boh 2 tvárí)
Február latinského slova - očista
Marec boha Marsa
Apríl etruskej bohyně Aphru
Máj bohyně Maje
Jún bohyně Juno
Júl Júliusa Caesara (predtým Quintilis – piaty mesiac)
August Augusta (predtým Sextilis – šiesty mesiac)
September radovej číslovky – siedmy mesiac
Október radovej číslovky ôsmy mesiac
November radovej číslovky deviaty mesiac
December radovej číslovky desiaty mesiac
Duben (apríl) sa nachádza v českom jazyku.
Ďalšie názvy mesiacov v českom jazyku:
1 leden 2 únor 3 březen 4 duben 5 květen 6 červen
7 červenec 8 srpen 9 září 10 říjen 11 listopad 12 prosinec
6. Samostatná práca
7. pravdivé tvrdenia: 3, 4
výsledné slovo: LETOPOČET je sled rokov od určitej významnej udalosti.
8. Na vytvorenie vlastného letopočtu potrebuješ vedieť, že dnes je rok **2022**, ktorý sa ráta od udalosti narodenie **Ježiša Nazaretského (Christos, Kristus)**, preto letopočet nazývame **kresťanský**, resp. sa používa aj označenie nášho letopočtu.
Za začiatok svojho letopočtu zvol významnú udalosť vlastného života (samostatná práca) a uved rok, v ktorom sa odohrala (samostatná práca).
To znamená, že sa práve nachádzaš v (samostatná práca) roku svojho letopočtu. Daj svojmu letopočtu názov (samostatná práca).
9. 3 RÍMSKY – založenie mesta Rím (753 pred Kristom)
4 MOSLIMSKÝ – odchod Mohameda z Mekky do Mediny (622 po Kristovi)
1 ŽIDOVSKÝ – stvorenie sveta (3761 pred Kristom)
2 GRÉCKY – 1. olympijské hry (776 pred Kristom)

Čo potrebujeme vedieť pri prechádzke časom

1.

NOVOVEK	B	5
STAROVEK	C	4
MODERNÁ DOBA	D	1
STREDOVEK	E	2
PRAVEK	A	3
2. ČASOVÁ PRIAMKA je pomôcka, ktorá slúži pre ľahšiu orientáciu v čase.
3. Samostatná práca
4. Samostatná práca
5. Samostatná práca
6. p. n. l. Pred Kr. n. l. po Kr.

7.

5. storočie	401 – 500	1. storočie	1 – 100
9. storočie	801 – 900	7. storočie	601 – 700
13. storočie	1201 – 1300	16. storočie	1501 – 1600
17. storočie	1601 – 1700	20. storočie	1901 – 2000

8

324	4. storočie	182	2. storočie	1574	16. storočie
1122	12. storočie	1950	20. storočie	2	1. storočie
444	5. storočie	1703	18. storočie	2021	21. storočie

9

Samostatná práca

10

pravdivé tvrdenia: 2, 3
TISÍROČIE znamená 1 000 po sebe nasledujúcich rokov. Dnes žijeme v 3. tisícročí.

11

Desaťročie má 10 po sebe nasledujúcich rokov. Storočie má 100 po sebe nasledujúcich rokov. Tisícročie má 1 000 po sebe nasledujúcich rokov. Storočie tvorí 10 po sebe nasledujúcich desaťročí. Tisícročie tvorí 10 po sebe nasledujúcich storočí alebo 100 po sebe nasledujúcich desaťročí.
2. tisícročie trvalo od roku 1001 po rok 2000. V rámci neho trvalo 20. storočie od roku 1901 po rok 2000. Dnes žijeme v 3. tisícročí a v 21. storočí. V rámci tohto storočia žijeme v 3. desaťročí, ktoré začalo v roku 2021 a bude trvať do roku 2030.

Sviatočné a pamätné dni

1

Jar: C, H leto: F, G jeseň: B, D zima: A, E

2

Kód: 4-2-5-1-3 štátne sviatky

3

Pamätné dni: A, B, E, G, K, L, P, T, U
Dni pracovného pokoja: C, D, F, H, I, J, M, O, R, S
Deň vzniku samostatného česko-slovenského štátu 28.10. je štátnym sviatkom, ale nie je dňom pracovného pokoja.
Pamätné dni sú dňami pracovnými.

4

a) Štátne sviatky SR (červená farba): Deň vzniku SR, Sviatok svätého Cyrila a Metoda, Výročie SNP, Deň Ústavy SR, Deň vzniku samostatného česko-slovenského štátu, Deň boja za slobodu a demokraciu
b) Dni pracovného pokoja (zelená farba): Deň vzniku SR, Zjavenie Pána (Traja králi), Sviatok práce, Deň víťazstva nad fašizmom, Veľký piatok, Veľkonočný pondelok, Sviatok svätého Cyrila a Metoda, Výročie SNP, Deň Ústavy SR, Sedembolestná Panna Mária, Sviatok všetkých svätých, Deň boja za slobodu a demokraciu, Štedrý deň, Prvý sviatok vianočný, Druhý sviatok vianočný

Dni bez uvedeného dátumu: Veľký piatok, Veľkonočný pondelok – súčasť veľkonočných sviatkov.

Ich dátumy pre aktuálny rok: samostatná práca.

Vysvetlenie: Veľká noc je pohyblivý sviatok, ktorý je každý rok počas víkendu, ktorý nasleduje po prvom splne Mesiaca nasledujúcom po jarnej rovnodennosti.

5

Samostatná práca

Stopy minulosti okolo nás

Spoznávame hmotné pamiatky

1

HISTORICKÉ PRAMENE: hmotné písomné obrazové

Význam pojmu: sú to pamiatky, vďaka ktorým spoznávame minulosť.

2

Ľudia v minulosti nepoužívali hneď písmo, a tak informácie o ich živote máme len z písomných HMOTNÝCH, prípadne z obrazových pamiatok. Najstaršie hmotné pamiatky skúma architektúra ARCHEOLÓGIA. Vedec, ktorý odkryva a skúma tieto hmotné pamiatky, sa nazýva architekt ARCHEOLÓG. Pamiatky, ktoré sú predmetom antropogénneho ARCHEOLOGICKÉHO výskumu, sa nachádzajú prevažne v zemi. Preto ich vedci musia najprv zahrať VYKOPAŤ. Výsledkom výskumu je odkryvanie života ľudí hlavne z obdobia novoveku PRAVEKU.

3

	Text A	Text B
Názov predmetu	pätný klin	pero
Obdobie objavu	minulosť	budúcnosť
Historické obdobie, z ktorého pochádza predmet	pravek	moderná doba
Materiál, z ktorého bol predmet vyrobený	kameň	plast a kov

4

a) podčiarknuť: šperky, keramika, budovy, zbrane
b) podčiarknuť: listiny, denník, historické literárne diela
názov pamiatky: MORAVIANSKA VENUŠA
pôvod názvu pamiatky: podľa miesta náleziska – moravianska = lokalita objavu Moravy pri Piešťanoch

5

1. ľudské kostry, nádoby
2. hmotné pamiatky
3. samostatná práca

6

Mohyla M. R. Štefánika

Brezová pod Bradlom
M. R. Štefánikovi

Dukla

Vyšný Komarník
padlým vojakom

socha Jánošíka

Terchová
Jánošíkovi

Čo sú obrazové pamiatky

1

RYTINA - gravírovanie na doske z rôzneho materiálu
KARIKATÚRA - zveličené až zosmiešňujúce zobrazenie osôb, premietov, javov, situácií
GOBELÍN - textília s vyšívaným, alebo vyšitým vzorom
RELIEF - prvky (napríklad ornamenty, postavy) vystupujúce do priestoru, často súčasť výzdoby budov
VITRÁŽ - spájanie rôznofarebných skiel

2

fotografia rodiny: B, C, F, H, I
fotografia športovca: A, D, E, G, I
Obidve fotografie vznikli v Košiciach.
Viac informácií je možné zistiť o fotografií, na ktorej je víťaz Medzinárodného maratónu mieru – je to svetoznáme podujatie, mená víťazov a ďalšie informácie sú zverejnené na internete.
Posúdenie historickej hodnoty fotografií: samostatná práca

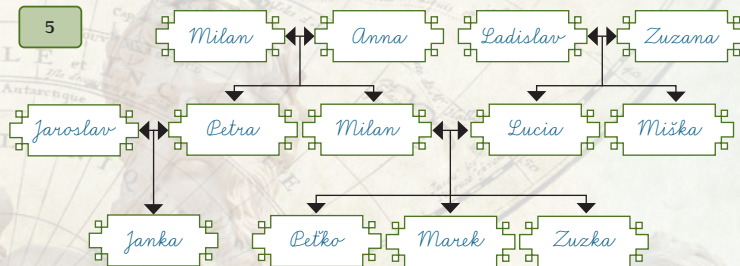
3

Samostatná práca

4

názov obrázka: Rodostrom
Príbuzenské vzťahy: Iveta – Juraj = sestra – brat; Iveta – Tomáš = dcéra – otec; Iveta – Mária = vnučka – stará mama; Zuzana – Ján = dcéra – otec; Tomáš – Mária = zať – svokra; Tomáš – Iveta = otec – dcéra; Zuzana – Erika = švagriná – švagríná; Tomáš – Erika = brat – sestra; Erika – Lukáš = manželka – manžel; Jozef – Zuzana = svokor – nevesta; Ján – Tomáš = svokor – zať; Lukáš – Karol = otec – syn; Juraj – Karol = bratranec – bratranec; Karol – Iveta = bratranec – sesternica
Rodostrom zobrazuje 3 generácie.

5

6

Samostatná práca

Písomné historické pramene

1

Úradné zákonníky listiny sčítanie obyv. Osobné denníky poznámky osobné listy Rozprávacie cestopisy legendy kroniky Periodická tlač noviny ročenky časopisy

2 Text A: označiť X

Kto je autorom prameňa? Nemecký kronikár a biskup Otto z Freisingu.
Kedy bol napísaný prameň? V polovici 12. storočia.
Čo je obsahom prameňa? Opis Uhorska a jeho obyvateľov.
Komu bol prameň určený? Všetkým obyvateľom.
O aký typ prameňa ide? Kronika.
Čo ňu na prameni zaujalo? samostatná práca
Autor v texte uvádza fakty: Táto krajina, oddávna nazývaná Panónia, je obkolesená lesmi a pohoriami, a to najmä Apeninami vo vnútrozemí sú dlhočizné rovinaté pláne, ktoré pretínajú rieky a bystriny a ktoré oplývajú lesmi s množstvom rozmanitých druhov zveriny..
a hranice vytvárajú ani nie tak pohoria a lesy, ako skôr prudké toky mohutných riek. Na východe, kde sa chýrna rieka Sáva vlieva do Dunaja, hraničí s Bulharskom, na západe s Moravou a markgrófstvom východných Nemcov, na juhu s Chorvátskom, Dalmáciou, Istriou a Korutánskom, na severe s Čechmi, Poľskom, Ruskom, na juhovýchode s Ramou, na severovýchode nasleduje rovinatá krajina Pečenehov a Falonov.
Text obsahuje hodnotenie autora: Spomínaní Uhri majú mrzký výzor tváre s hlboko vpadnutými očami, sú nízkeho vzrastu; ich zvyky a reč sú barbarské a divoké, takže právom možno viniť osud alebo sa čudovať Božej trpezlivosti, že takýmto ľudským ohavám, ktorých nemôžem označiť ani za ľudí, dala do užívania takú utešenú krajinu...

Text B:

Kto je autorom prameňa? Ladislav I.
Kedy bol napísaný prameň? V rokoch 1077 - 1092.
Čo je obsahom prameňa? Postup a tresty pri strate majetku.
Komu bol prameň určený? Obyvateľom Uhorska.
O aký typ prameňa ide? Zákoník.
Čo ňu na prameni zaujalo? samostatná práca

Text C:

Kto je autorom prameňa? Úradník v službách Bela III.
Kedy bol napísaný prameň? Asi v rokoch 1185 - 1193.
Čo je obsahom prameňa? Súpis majetkov a súpis príjmu z oblastí kráľovstva, konkrétne arcibiskupstvá.
Komu bol prameň určený? Obyvateľom Uhorska.
O aký typ prameňa ide? Súpis majetkov, úradný dokument.
Čo ňu na prameni zaujalo? samostatná práca

Text D:

Kto je autorom prameňa? Belo IV.
Kedy bol napísaný prameň? V roku 1241.
Čo je obsahom prameňa? Žiadosť o pomoc po vpáde Turkov.
Komu bol prameň určený? Pápežovi Gregorovi IX.
O aký typ prameňa ide? List.
Čo ňu na prameni zaujalo? samostatná práca

Text E:

Kto je autorom prameňa? Belo IV.
Kedy bol napísaný prameň? V roku 1243.
Čo je obsahom prameňa? Nadobudnuté výsady pre spišských kopijníkov.
Komu bol prameň určený? Spišským kopijníkom.
O aký typ prameňa ide? Listina.
Čo ňu na prameni zaujalo? samostatná práca

- 3 Pravdivé tvrdenia: 2, 4, 5
KRITIKA PRAMEŇOV

- 4 **ARCHÍV** - budova a inštitúcia, ktorá zhromažďuje, ochraňuje, zachováva a sprístupňuje písomné dokumenty rôzneho druhu
KNIŽNICA - budova a inštitúcia na sústredovanie a požíčanie kníh, časopisov, novin
KARTOTÉKA - súbor lístkov s určitými údajmi (napr. názov písomného prameňa) zoradený abecedne, alebo podľa iného systému
MATRIKA - úradná kniha, do ktorej sa zaznamenávajú narodenia, sobáše a úmrtia osôb
DEPOZITÁR - verejnosti neprístupný priestor na ukladanie zbierkových predmetov
KRONIKA - kniha záznamov o udalostiach z istej oblasti v časovom slede

- 5 V archíve sa nenachádza: časopis, kniha básní, vedecká publikácia, dobrodružný román.
Uvedené predmety môžeme nájsť v knižkupectve a v knižnici.

- 6 Samostatná práca

Skúsme, ako pracuje historik

- 1 A - mozaika, B - hlinené nádoby, C - noviny, D - pyramídy (stavby), E - reliéf
HMOTNÉ: B, D
OBRAZOVÉ: A, E
PÍSMENÉ: C

- 2 Samostatná práca

- 3 3-5-2-1-4 písomné pramene

- 4 1. ZBORNÍK; 2. HISTORICKÁ KNIHA; 3. ČLÁNOK V ČASOPISE; 4. LEXIKÓN

- 5 Historik **pozná nepozná** presný počet historických prameňov, s ktorými bude pracovať. Čím vzdialenejšiu minulosť skúma, tým **viac menej** zachovaných prameňov má k dispozícii. Historik hľadá odpovede na svoje otázky predovšetkým v **obrazových písomných** pamiatkach. Pri výskume si pomáha aj hmotnými a **písomnými obrazovými** pamiatkami. Pri skúmaní **hmotných písomných** prameňov potrebuje ovládať cudzie jazyky. Listiny z obdobia stredoveku boli písané v **stovenskom latinskom** jazyku. Súčasní historici, odborníci napríklad na starovek, **nevedia vedú** o udalostiach viac ako priami svedkovia, v čom je ich výhoda. Nevýhodou je, že všetky pramene sa **zachovať nezachovali**. Výsledkom práce historika je **prevzatý vlastný** výklad získaných informácií.

- 6 Samostatná práca

Čo si ešte vezmeme na prechádzku časom

- 1 A - geografická mapa, B - dejepisná mapa
Rovnaké: vyobrazenie Európy / hraníc / členitosť pobrežia, poludníky a rovnobežky, niektoré názvy morí, oceánov riek,...
Odlišné: farby (napr. v geografickej predstavuje zelená nížina a hnedá pohoria a v dejepisnej je tak vyobrazená nejaká oblasť - kráľovstvo, alebo oblasť kde žil určitý národ a pod.), vysvetlivky, niektoré názvy miest, riek, štátov, resp. existencia kráľovstiev atď.

- 2 MAPY, KTORÉ VZNIKLÍ V MINULOSTI: B, C, E, F, I
MAPY, KTORÉ SLUŽIA NA POZNANIE MINULOSTI: A, D, G, H, J

- 3 Samostatná práca

- 4 Vysvetlivky: ✱ rodisko Jánošíka ✖ bitky

Jánošík sa v roku 1688 **NARODIL** v Terchovej. So svojím verným druhom Uhorčíkom, po ktorom prebral zbojnícku družinu a stal sa jej kapitánom, sa spriatelil v meste **BYTČA**. Na mape sú červenou bodkou znázornené **RODISKÁ** ďalších členov Jánošíkovej družiny. Červený plameň zase znázorňuje ich zbojnícke **AKCIE**. V roku 1712 zatkli Jánošíka v obci **KOKAVA NAD RIMAVICOU**. Druhýkrát ho zatkli v **MYTE POD ĎUMBIEROM**. V Liptovskom Mikuláši sa potom konala jeho **POPRAVA**. O Jurajovi Jánošíkovi a zbojníkoch existuje veľa príbehov - povestí, **LEGIEND**, rozprávok a **FOLKLÓRNYCH** (tudových) piesní.

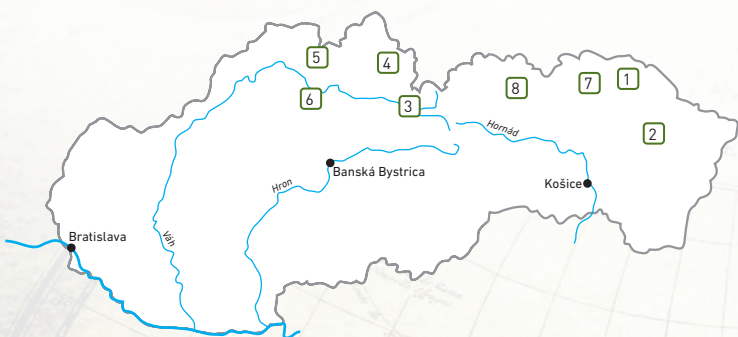
KARTOGRAF odborník, ktorý zhotovuje mapy.

Kto ochraňuje historické pamiatky

- 1 1. Museion; 2. Xylofón; 3. Paríž; 4. Kleió; 5. výstavná; 6. národné; 7. miestne
Tajnička: EXPONÁT - vystavovaný predmet.

- 2 ARCHEOLOGICKÉ: E, F, J, K, R
ETNOGRAFIKÉ: B, I, O
TECHNICKÉ: D, H, P, T
PRÍRODOVEDNÉ: C, L, N, U
VOJENSKÉ: A, G, M, S

3 Dvojice: A7, B4, C6, D3, E1, F5, G8, H2

4 Samostatná práca

Zopakujme si...

1 Herodotos

2. O udalostiach z minulosti sa dozvedáme **spostredkovane**, vďaka rôznym **historickým prameňom**.

3 c) kalendár

4 a) letopočet

5 1. pravek; 2. starovek; 3. stredovek; 4. novovek; 5. moderná doba

6 c) časová priamka

7 Štátne sviatky: Deň Ústavy SR, Sviatok svätého Cyrila a Metoda, Deň boja za slobodu a demokraciu, Deň vzniku SR, Výročie SNP
Pomenovanie nepodčiarknutých sviatkov: Dni pracovného pokoja

8 Hmotné, obrazové, písomné

9 d) archeológia

10 Archívy: uchovávajú písomné pamiatky.
Galérie uchovávajú obrazové pamiatky.
Múzeá uchovávajú hmotné pamiatky.

11 1. Výber historických prameňov.
2. Zodpovedať otázky kto, kedy a kde vytvoril prameň.
3. Zhrnutie výsledkov skúmania
4. Publikovanie výsledkov výskumu.

12 b) kartograf

13 Znak dejepisnej mapy: tematická, vysvetlivky, využívanie farieb a značiek, pomôcka na dejepis, hranice - členitosť pobrežia kontinentov znázornená presne vďaka satelitným snímkam.

14 c) vystavovaný predmet

II. ČLOVEK V PREMENÁCH PRIESTORU A ČASU

Človek minulosti a človek súčasnosti

Ako sa žilo na úsvite dejín

1 podčiarknuť: oštep, kožušina, soška venuše, lesné plody, mamut, lov, jaskyňa

	LOVCI A ZBERAČI	PASTIERI A ROLNÍCI
PRÍBYTOK	jaskyňa, skalný previs	dom z kameňa, dreva, slamy a hliny
POTRAVA	lesné plody, mäso	obilie, mäso, mlieko
ZVIERATÁ	mamut, šablozubý tiger...	koza, ovca...
OBLEČENIE	koža, kožušina	ľan, vlna
NÁSTROJE	oštep, pästný klin	kosák, sekery, hlinené nástroje

3 PÄSTNÝ KLIN – A; NŮŽ – A, D; KOSÁK – A, B; SEKERA – A, B; NŮŽ – A, C

4 Samostatná práca

5 1. svetlo; 2. ochrana; 3. teplo; 4. varenie/pečenie

6 Pravdivé tvrdenia: 1, 4, 5
REKONŠTRUKCIA – obnovenie pôvodného stavu.

7 Samostatná práca

8 1. lovci; 2. skalný previs; 3. potrava; 4. pästný klin; 5. lesné plody; 6. keramika; 7. šablozubý tiger; 8. nástroje; 9. rekonštrukcia; 10. roľníci; 11. majetok
Tajnička: CIVILIZÁCIA – usporiadanie života ľudí a ich kultúra.

Kde sme bývali v minulosti a kde bývame dnes

1 DEDINA: B, C, E, F, H
MESTO: A, C, D, G

2 1. výmenný obchod; 2. vzácne látky a kovy; 3. mince; 4. bankovky
HRADISKO - opevnené sídlisko z čias pred naším letopočtom, v ktorom bývalo veľa obyvateľov.

3 Samostatná práca

4 A3; B6; C5; D2; E4; F7; G8; H1

VÝROBA A ZÍSKAVANIE POTRAVÍN	SPRACOVANIE KOVŮV	VÝROBA A SPRACOVANIE TEXTILU	VÝROBA A SPRACOVANIE KOŽE
mlynári	medikováči	farbiari	garbiari
mäsiari	zámočníci	postrihovači	sedlári

5 Samostatná práca

6 Číselný kód: 4-1-2-3 cechová truhlica
Cechová truhlica obsahovala napríklad: artikuly, výučné listy, vandrové knižky, rodné a krstné listy členov, účtovné knihy, knihy záznamov a majstrov, osvedčenia, korešpondenciu cechu, peniaze, pečatidlá...

7 Samostatná práca

8 Názvy obcí: Dunajská Streda, Rimavská Sobota, Spišský Štvrtok
Obce sú pomenované podľa dňa, kedy sa konal v obci trh.

9 S rozvojom POĽNOHOSPODÁRSTVA a usadlým spôsobom života začali vznikať prvé dediny a niektoré z nich sa rozrástli do MIEŠT. Významné mestá vznikali na KRIŽOVATKÁCH obchodných ciest, v úrodných údoliach riek, ale aj v blízkosti HRADOV. Začali sa v nich ROZVÍJAŤ remeslá a OBCHOD s remeselnými výrobkami a poľnohospodárskymi PLODINAMI. Tam kde sa nachádzali drahé kovy vznikali BANSKÉ mestá.
Názov mesta: BARDEJOV

- Ochrana pred nepriateľmi.
- Lietadlá a zbrane, ktoré hradby prekonávajú.
- Levoča, Bratislava, Košice.

10

- radnica
- kostol
- hradby
- vstupná brána
- obránná veža
- miesto, kde žilo najbohatšie obyvateľstvo

Kat býval na okraji mesta, resp. až za hradbami mesta.

Ako si človek vytváral rodinu

1 1. V záujme prežitia.
2. Nie, pretože pre lov veľkej zveri bol potrebný väčší počet mužov a na spracovanie mäsa a kože väčší počet žien.
3. Rod / kmeň.

2 Samostatná práca

3 1. adopcia; 2. rodina; 3. brat; 4. ujo; 5. zákony; 6. teta; 7. rodný list; 8. sestra; 9. starká; 10. vnuk; 11. rodičia
Tajnička: PRÍBUZENSTVO.

4 Pravdivé tvrdenia:
Pre lovcov a zberačov mala rodina veľký význam.
Rod je viacgeneračná skupina pokrvných príbuzných.
V najstarších štátoch existovali zákony na ochranu rodiny.
V minulosti bolo pre rodiny typické, že v jednom dome žilo viacero generácií.
KMEŇ

5 Samostatná práca

6 RODINA V MINULOSTI: A, C, D
RODINA V SÚČASNOSTI: B, E, F

Človek premýšľajúci a vynachádzavý

Ako ľudia spoznávali sily prírody

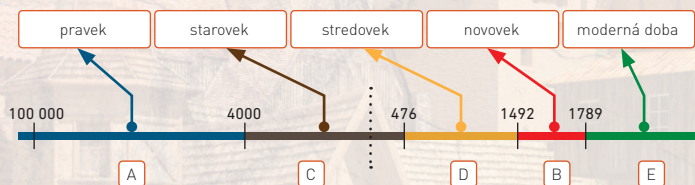
1 Samostatná práca

2 pravdivé tvrdenia: 1, 4
SUMERI

- 3 Vynález kola uľahčil ľuďom rôzne druhy **práce**. Zjednodušila sa **preprava** ťažkého nákladu. Došlo aj k zrýchleniu **cestovania**, lebo koleso sa stalo súčasťou dopravných prostriedkov. Dôležitú úlohu zohralo aj vo vojnových konfliktoch. Vojaci na vozoch ťahaných koňmi mali v **boji** prevahu nad pešákmi. Koleso človek využíval v čase mieru pri **športe**, napr. počas olympijských hier pri pretekoch konských záprahov alebo pri **love** divej zveri.
- 4 Zľava doprava: veterná elektrárňa, tepelná elektrárňa, jadrová elektrárňa, vodná elektrárňa.
- 5 Spôsoby ochrany životného prostredia:
 1. triedenie a recyklácia odpadu;
 2. obmedzenie používania dopravných prostriedkov so spaľovacím motorom;
 3. obmedzenie prevádzky tepelných elektrární a využívanie solárnych kolektorov.
- 6 Samostatná práca

Ako si človek zmenšoval svet

- 1 Skôr bolo: voz, plť, parná lokomotíva, balón, automobil.
- 2 1. Montgolfierovci; 2. kohút, ovca, kačica; 3. 50 m; 4. parným strojom; 5. počas 1. svetovej vojny; 6. letúň; 7. Wrightovci; 8. Štefan Banič; 9. Slovácká REVOLÚCIA – podstatná zmena v rôznych oblastiach činnosti.
- 3 1. Kočiar ťahaný koňmi, ktorý slúžil na prepravu osôb na väčšie vzdialenosti. 2. Cestovanie dostavníkmi bolo vtedy najrýchlejším spôsobom prepravy na dlhšie vzdialenosti. 3. Osobná batožina do určitej váhy bola pri cestujúcom, nadrozmerná batožina musela byť označená a odovzdaná vopred. 4. samostatná práca 5. Na stravovanie a ubytovanie. 6. Vopred dohodnuté za pevne stanovené ceny a v presne určený a vymedzený čas. 7. Zdržovali roznos jedla a podávali ho tesne pred odchodom dostavníka, aby ho cestujúci nestihli dojsť. Napriek tomu zaň museli zaplatiť. 8. Nie, robili to pre zisk – zvýšilo sa jedlo a mali aj zaplatené. 9. Pretože by sa na nich nepočkalo a dostavník by odišiel. išlo o najrýchlejší spôsob prepravy. 10. Na vypriahnutie koní a zapriahnutie nových oddychnutých koní na ďalšiu cestu. 11. Aby mohol dostavník pokračovať v ceste bez väčších prestávok cez deň i noc, aby nemuseli stáť kvôli oddychu koní, ktoré by už neboli tak výkonné. 12. Hlasným trúbením. 13. samostatná práca
- 4 1. Vľavo. 2. Ochrana pred prepadnutím. 3. Spojené kráľovstvo, Austrália, Nový Zéland, India, Malta, Japonsko, Cyprus. 4. 1939
- 5 Parašutista – človek, ostatné predmety sú dopravné prostriedky poháňané parným strojom. Kajak – ostatné lode majú plachty, využívajú silu vetra. Rikša – ostatné dopravné prostriedky mali zapriahnuté kone.
- 6

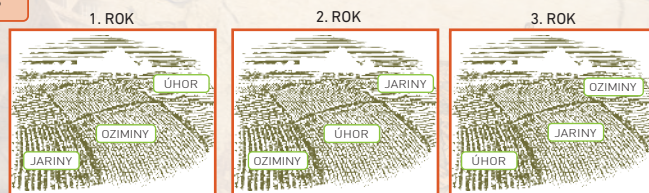
- 7 A – velocipéd, B – koráb; C – aero, D – pramica, E – rebrinák, F – hintov, G – plť, H – fiaker
- 8 Samostatná práca

Ľudia v pohybe

- 1 1. Ázia. 2. Dneper a Visla. 3. Východným, západným a južným smerom. 4. Sasi, Anglovia. 5. Vandali. 6. Longobardi, Frankovia, Vizigóti. 7. Sťahovanie národov. 8. V 3. – 7. storočí. 9. Potrebovali získať nové územie pre svoje obydľia a stravu. 10. Presúvali sa na koňoch, vozoch, bojovali s pôvodným obyvateľstvom, ktoré vytlačili z jeho územia.
- 2 Meno moreplavca: Krištof Kolumbus
Objav: Amerika
Rok plavby: 1492
1. Taliansko
2. Španielsko (prístav Palos)
3. Európa, Ázia, Afrika
4. Amerika, Austrália, Antarktída. Ešte neboli objavené.
5. Moreplavci: James Cook, Fernão de Magalhães, Bartolomeo Diaz, Amerigo Vespucci, Vasco da Gama
- 3 Samostatná práca
- 4 1. Vikingovia; 2. otrok; 3. Slovania; 4. Grónsko; 5. Huni; 6. Inkovia; 7. Amerigo KOLÓNIA – krajina ovládaná a využívaná cudzím štátom.
- 5 Ľudia v minulosti, ale aj dnes MIGRUJÚ, teda sa sťahujú, či už na väčšie alebo menšie vzdialenosti. Ich dôvody sú rôzne. Niektorí sa sťahujú kvôli PRÍRODNÝM KATASTROFÁM, napríklad aktívnym sopkám, tornádám, zemetraseniam, tsunami a mnohým ďalším. Iní ľudia žijú v krajinách, kde sú obmedzované ich ĽUDSKÉ PRÁVA, preto sa snažia z týchto oblastí odísť. Stávajú sa z nich UTEČENCI a v krajinách, do ktorých prichádzajú žiadajú o AZYL. Medzi ďalšie časté dôvody migrácie ľudí patria ekonomické dôvody, teda cesta za PRÁCOU. Za všetkými uvedenými dôvodmi je snaha ľudí získať LEPŠÍ ŽIVOT. Niekedy ale ľudia túžia po DOBRODRUŽSTVE, chcú spoznať nové KULTÚRY, a preto sa sťahujú do rôznych krajín sveta.
- 6 1. Kreslenie a elektrotechnika. 2. Do USA, v roku 1896. 3. 39 rokov. 4. Na Slovensku mu neumožnili vyučovať elektrotechniku, lebo nemal dostatočné vzdelanie.

Práca – trest alebo radosť

- 1 Medzi prvé ľudské profesie môžeme zaradiť zberačov a **remeselníkov** **LOVCOV**. Neskôr sa k nim ešte v **staroveku** **PRAVEKU** pridali roľníci a pastieri. Pri poľnohospodárskych prácach používali **hrabie** **MOTYKY** a pluhy. Do pluhu zapriahali **psa** **DOBYTOK/KONE**. Keď sa pôda stala **úrodnou** **NEÚRODNOU** prestali ju využívať. Nebolo to pre nich efektívne, vyžadovalo to **malé** **ROZSIAHLE/VEĽKÉ** rozlohy pôdy, ktorú museli získať. Bolo to tak, až kým nevymysleli nové účinné systémy pre **ehov** **PESTOVANIE** rastlín. Dnes už ľudia poznajú umelé **pesticidy** **HNOJIVÁ**. Pri práci im pomáhajú poľnohospodárske stroje, akými sú napríklad **bagre** **TRAKTORY** a kombajny.
- 2 Kód: 3-1-2-4 úhor
- 3

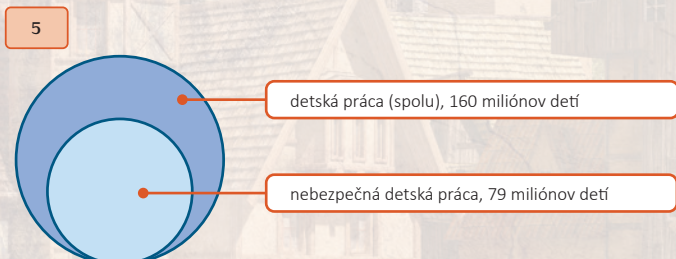

1. Na jar.
2. Na jeseň.
3. Striedanie obrábanej pôdy s úhorom.
4. Pri dvojpôlnom sa využívala polovica pôdy, pri trojpôlnom 2/3 pôdy - väčšia rozloha obrábanej pôdy.

- 4 Správne dvojice: A8; B6; C2; D1; E7; F5; G4; H3
- 5 Zľava doprava: minciari, kolári, pekári, obuvníci, zámočníci, debnári, hrnčiari, zlatníci, krajčíri
- 6 Obrázky zľava doprava: C – továreň, B – manufaktúra, A – remeselnícka dielňa
- 7 Kód: 2-3-1 Šaštín, Holíč
- 8 TOVÁREŇ: A, B, F
REMESELNÍCKA DIELŇA: C, D, E
- 9 Manufaktúra – ručná výroba založená na delbe práce pri výrobe 1 produktu (prechodná forma medzi remeselníckou a továrenskou výrobou).
Remeselnícka dielňa – ručná výroba, jeden remeselník vyrába jeden produkt sám.

Detská práca

- 1 Na obrázku vidieť dieťa v Ázii, ktoré vyrába loptu a dieťa v Európe, ktoré sa s touto loptou hrá. Vyobrazená je detská práca a rozdielnosť medzi rozvinutými a rozvojovými krajinami sveta, v ktorých ešte stále pretrváva detská práca.
- 2 **Detská práca v minulosti**
Oblasti výskytu detskej práce vo svete: celý svet
Druhy detskej práce: práca na poli, práca v remeselníckych dielňach, neskôr v továrňach
Školská dochádzka: školy navštevovali hlavne deti z bohatších vrstiev v mestách
Dôvody existencie detskej práce: chudoba, obmedzený prístup k vzdelaniu, potlačanie práv, nízke výdavky pre zamestnávateľa
Detská práca v súčasnosti
Oblasti výskytu detskej práce vo svete: Ázia, Afrika, Južná Amerika
Druhy detskej práce: práca v poľnohospodárstve, v priemysle, v baniach, ako vojaci, otroci
Školská dochádzka: v uvedených oblastiach deti nechodia do školy alebo len málo rokov
Dôvody existencie detskej práce: chudoba, zneužívanie detí na prácu, nízke výdavky pre zamestnávateľa
1. 1959 – prijatie Deklarácie práv dieťaťa OSN.
2. samostatná práca
3. samostatná práca
4. samostatná práca
- 3 POĽNOHOSPODÁRSTVO: A, E
PRIEMYSEL: C, D
SLUŽBY: B, F
- 4 1. O – poľnohospodárstvo
Zdôvodnenie: samostatná práca.
2. S – 16 680 000
3. N – služby
OSN – Organizácia spojených národov - medzinárodná organizácia združujúca 192 štátov sveta. V roku 1993 sa členom OSN stala Slovenská republika. Hlavným cieľom OSN je zachovať medzinárodný mier a bezpečnosť a pre tento cieľ robiť účinné kolektívne opatrenia, aby sa predišlo ohrozeniu mieru, odstránilo sa jeho ohrozenie a potlačil každý útočný čin alebo iné porušenie mieru, a v zhode so zásadami spravodlivosti a medzinárodného práva uskutočňovať mierovými prostriedkami úpravu alebo riešenie sporov alebo situácií, ktoré by mohli viesť k porušeniu mieru.

- 6 POVOLENÁ DETSKÁ PRÁCA: A, D, G, H, K
ZAKÁZANÁ DETSKÁ PRÁCA: B, C, E, F, I, J, L
- 7 ILO – 18; Medzinárodná organizácia práce
UNICEF – 2A; Detský fond Organizácie spojených národov

Zopakujme si...

- 1 b) jaskyňa
- 2 Význam ohňa v praveku: svetlo, teplo, ochrana, úprava jedla
- 3 a) roľníci
- 4 a) katedrála b) pole c) richtári d) roľníci
- 5 c) hradisko
- 6 d) banské
- 7 b) lovci a zberači
- 8 d) oheň
- 9 a) vetra
- 10 b) so slnečnou energiou
- 11 Na súši: voz, fiaker, koč
Po vode: galeóna, parník
Vo vzduchu: balón, vzducholod'
- 12 d) Štefan Banič
- 13 a) sťahovanie národov
- 14 b) trojpoľný systém
- 15 b) v poľnohospodárstve
- 16 a) OSN

III. ČLOVEK A KOMUNIKÁCIA

Pamäť ľudstva

Zapísaná myšlienka sa uchovala

- 1 Zľava doprava: A3, B1, C2
- 2 Usporiadanie materiálov, na ktoré sa písalo: 1. hlinené tabuľky; 2. papyrus; 3. pergamen; 4. papier
PISÁR - osoba, ktorá ovládala písmo, zaoberala sa písaním, prepisovaním, odpisovaním textu
Papier (D) - z dreva, papyrus (B) - z rastliny (šachor papyrusový), pergamen (C) - z kože zvierat, hlinené tabuľky (A) - z vypálenej hliny
- 3 HLÁSKOVÉ PÍSMO: D, F, G, H
ZNAKOVÉ PÍSMO: A, B, C, E
- 4 Vznik písma sa viaže na rozvoj priemyslu **POLNOHOSPODÁRSTVA**. Ľudia si začali zapisovať informácie potrebné k ich práci, ale zapisovali si aj ich predstavy o svete i **záhady ZÁKONY**, ktorými sa mali riadiť. Najstarším písmom sú **hieroglyfy JE KLINOVÉ**. Písalo sa na hlinené tabuľky. Vytvorili ho **Číňania SUMERI**, a to za pomoci odtlačenia klinu do tabuľky. Ich ríša sa rozprestierala medzi riekami Euphrat a **Nil TIGRIS**. Známi obchodníci - **Egyptania FENICÁNI** neskôr vytvorili prvé hláskové písmo. Tento typ písma sa rýchlo rozšíril po celej **Amerike CELOM SVETE**. Dnes píšeme na Slovensku, ale aj v mnohých ďalších krajinách, písmom, ktoré sa volá **latinčina LATINKA**.
- 5 Písmo vľavo: cyrilika; slová: Metod - jeho žiaci vytvorili a rozšírili cyriliku u Rusov, Srbov, Macedóncov, Bulharov; azbuka - ruská cyrilika
Písmo vpravo: hlaholika; slová: Metod - vytvoril písmo; Rastislav - pozval solúnskych bratov na Veľkú Moravu, aby vytvorili písmo
Tabuľka: samostatná práca.
- 6 1. Braillovo písmo
2. Je určené pre nevidiacich.
3. Vzniklo, aby si nevidiaci mohli prečítať text.
4. Na krabičkách od liekov, vo výťahu, na priechode pre chodcov, v múzeu.
- 7 Samostatná práca

Prvé knihy

- 1 Rukopisy písali - mníši a pisári.
Knihy vytvárali prepisovaním rukopisov - v kláštoroch a rukopisných dielnach.
- 2 1. Témy rukopisných diel: zákony, úradné informácie, náboženské texty (Biblia)...
2. Knihy prepisovali atramentom z kalamára a brkom.
3. Ručne maľované ilustrácie.
- 3 Pravdivé tvrdenia: 1, 2, 6.
LITERA
- 4 Kód: 3-4-2-1 olovo a cín

	KNIHY DO ROKU 1455	KNIHY PO ROKU 1455 - KONIEC 20. STOROČIA	SÚČASNOSŤ
SPÔSOB VÝROBY	ručné písanie	kníhtlač	digitálna tlač
AKO PREBIEHALA TVORBA TEXTU	prepísovanie textu ručne, atramentom	ručná sadzba oloveno-cínových písmen	počítač

6	1. KNIHA	NÁZOV	MIESTO VYDANIA	ROK VYDANIA
	vyrobená Gutenbergovou kníhtlačou v Európe	C	1	b
	vyrobená Gutenbergovou kníhtlačou na území dnešného Slovenska	B	3	a
	vyrobená Gutenbergovou kníhtlačou v slovenskom jazyku	A	2	c

- 7 Predpoklad: samostatná práca.
Manuskript - rukopis (rukou písaný).
Kalamár - nádoba na atrament.
Zvitok - listy stočené do kotúča.
Karolínska minuskula - okrúhle písmo využívané v listoch a knihách.
Písmená boli ľahko čitateľné, izolované mali stabilnú formu.
Ručná sadzba liter - ručné vkladanie kovových písmen do tlačiarrenskej formy.

- 8 Samostatná práca

- 9 Samostatná práca

Médiá

- 1 Telegraf, noviny, časopisy, televízia
- 2 Knihy - nepodávajú len aktuálne informácie, nie sú médiá.
Fotografia - nepatrí medzi technické zariadenia na poskytovanie informácií.
Farebný obraz - prvý film bol čierno-biely.
Slovenský dabing - Jánošík bol nemý film (bez zvuku).
1. svetová vojna - počítače boli vyvíjané počas 2. svetovej vojny.
- 3 MASOVÉ MÉDIÁ: A, D, F
PRVÉ MODERNÉ MÉDIÁ: B, E
TECHNICKÉ VYNÁLEZY NA ŠÍRENIE INFORMÁCIÍ: C, G
- 4 Telegram - písomná správa, oznámená pomocou telegrafu
Wifi - bezdrôtová sieť, ktorá poskytuje internetové pripojenie
Rádioprijímač - prístroj, pomocou ktorého sa počúva rozhlasové vysielanie
Titulok - názov článku
Internet - verejne dostupná celosvetová počítačová sieť
Médiá - prostriedky na šírenie informácií
SMS - krátka textová správa
- 5 **V minulosti**
Dostupnosť informácií: nízka
Hlavný zdroj informácií: noviny, časopisy, rozhlas
Negatíva: neinformovanosť, nedostupnosť informácií pre každého (málo výťahov, rádioprijímačov a pod.)
Potreba: vyhľadávanie informácií, požívanie si novín, časopisov, potreba stretávania sa pri rádioprijímači

V súčasnosti:

Dostupnosť informácií: vysoká
Hlavný zdroj informácií: internet, televízia, (rozhlas)
Negatíva: presýtenosť, hoaxy, subjektívne informácie, bezvýznamné správy
Potreba: vyhľadávanie adekvátnych informácií z rôznych zdrojov, kritika zdrojov

- 6 1. médiá 4. informácia
2. tlač 5. internet
3. rozhlas 6. počítač

- 7 Samostatná práca

Duchovný život človeka

Čo je náboženstvo

- 1 Trojice: A2c, B3d, C1b, D4a

2	BOH	STAROVEKÉ GRÉCKO	STAROVEKÝ RÍM
	Najvyšší boh	Zeus	Jupiter
	Manželka najvyššieho boha	Héra	Juno
	Bohyňa múdrosti	Aténa	Minerva
	Boh morí	Poseidon	Neptún
	Boh vojny	Áres	Mars
	Bohyňa krásy a lásky	Afrodita	Venuša
	Boh posmrtného života	Hádes	Pluto
	Bohyňa lovu	Artemis	Diana
	Bohyňa rodinného krbu, domova	Hestia	Vesta
	Boh obchodu, posol bohov	Hermes	Merkúr

3 VIERA V JEDNÉHO BOHA: B, C, F, H
VIERA VO VIACERÝCH BOHOV: A, D, E, G

4	Kto som?	Som boh	Tvoje pomenovanie	Meno u Slovanov
	Som najvyšší boh	neba a blesku	samostatná práca	Perún
	Moje obdobie prichádzalo po jeseni, keď nastúpili dlhé a chladné noci.	zimy a smrti	samostatná práca	Morena
	Po zime nasledovalo ročné obdobie spojené s príchodom nového života, teplejších a farebnejších dní, ktoré Slovania so mnou oslavovali.	jari a znovuzrodenia	samostatná práca	Vesna
	Bol som tu pre Slovanov v časoch ich sporov s inými kmeňmi a národmi.	vojny	samostatná práca	Svarožič
	Ku mne sa Slovania obracali so svojimi prosbami, aby mali dostatok potravy, ktorú si pestovali.	zeme a úrody	Dožinkoval	Mokoš

5				
	NÁBOŽENSTVO	Judaizmus	Kresťanstvo	Islam
	BOH	Jahve	Boh	Alah
	VERIACI	Žid	Kresťan	Moslim
	KNIHA	Tóra	Biblia	Korán
	BUDOVA	synagóga	kostol	mešita

6 Obrázky zľava doprava: B – synagóga, C – kostol, A – mešita

7 Obrázky zľava doprava: gréckokatolíci, kalvíni, rímskokatolíci, pravoslávni, evanjelici

Keď zlyhá komunikácia

1 PRÍČINY VOJNY: C, E, F, G, I, K, M
DÔSLEDKY VOJNY: A, B, D, H, J, L, N, O, P

2 Podčiarknuť: hákovnica.
ATÓMOVÁ BOMBA – bola použitá v 2. svetovej vojne, zhodená na japonské mestá Hirošima a Nagasaki – zničená krajina, množstvo obetí aj z radov civilistov priamo pri útoku, ale aj v dôsledku choroby z ožiarenia.

3 Obrázky zľava doprava: moderná doba, stredovek, pravek, novovek, starovek

4	D3 1914 – 1918	1. svetová vojna	trvanie 4 roky
	A1 1337 – 1453	100 ročná vojna	trvanie 116 rokov
	B4 1939 – 1945	2. svetová vojna	trvanie 6 rokov
	C2 1618 – 1648	30 ročná vojna	trvanie 30 rokov

5 1. svetová vojna: atómová bomba
2. svetová vojna: vzducholode
Vojna za nezávislosť (vznik USA): brnenie
Trójska vojna: zákopy
100-ročná vojna: samonabíjacia pištoľ

6 1. koniec 1. svetovej vojny – 11.11.1918 o 11. hodine a 11. minúte
2. Medzinárodný deň veteránov si pripomínáme kvôli desiatkam miliónov ľudských životov zmarených v prvej a v druhej svetovej vojne, státisícim ranených a zmrzačených, útrapám civilného obyvateľstva a nenahraditeľným škodám. Sú trvalým mementom, že sa tieto hrôzy nesmú opakovať.
3. Kanadský vojenský lekár John McCrae v máji 1915, keď sa v oblasti západného Flámska zúčastnil na veľkej krvavej bitke o belgické mestečko Ypres, zložil báseň o divých makoch na hrobkách padlých. Na útrapy a bolesť ranených vojakov si nemohol zvyknúť a tlmil ju písaním básní. Očitý svedok seržant Cyril Allison opísal, že toho rána, keď vial jemný východný vietor, sa červené maky medzi hrobami akoby vlnili.
4. samostatná práca

7 1. TAK; 2. TI; 3. KA; 4. RO; 5. KO; 6. VA; 7. NÍ; 8. ZB; 9. RA; 10. NE; 11. OSN
O výsledku vojny väčšinou rozhodovali ZBRANE a veľkosť armády alebo TAKTIKA boja. V súčasnosti vojny vo svete ešte nepominuli, ale väčšina štátov sa im snaží predísť a to za pomoci ROKOVANÍ. Pre potreby udržania medzinárodného mieru a bezpečnosti vznikla OSN = Organizácia spojených národov.

Zopakujme si...

1 a) papyrus d) hláholika
b) pergamen e) chetitské písmo
c) znakové písmo

2 b) Konštantín a Metod

3 d) Braillovo písmo

4 c) pisári a mnísi

5 a) Johann Gutenberg

6 a) Biblia

7 a) olova a cínu

8 a) rozhlas a televíziu

9 c) telegraf

10 b) internet

11 d) prírodným silám

12 a) Zeus b) Jupiter c) Perún

13 1. judaizmus, 2. kresťanstvo, 3. islam

14 c) Tóra

15 Príčiny vojen: územie, nerastné suroviny, náboženstvo...
Dôsledky vojen: straty na životoch, materiálne škody, epidémie, hladomor...

16 b) OSN